

הכנסת העשרים וחמש

יוזם: חבר הכנסת

הצעת חוק להסדרת מעמד ועדי השכונות, התשפ"ה–2025

-
- מטרה
1. הסדרת ועדות השכונה תתרום להעמקת ההשתתפות האזרחית, להגברת האמון במוסדות המוניציפליים, לצמצום ניכור וקיטוב, ולהעלאת איכות קבלת ההחלטות ברמה השכונתית והעירונית.
- הגדרות
2. בחוק זה
- "ועד שכונתי" – גוף נבחר של תושבי שכונה בעירייה שמספר תושביה עולה על 50,000, הפועל כתאגיד עירוני כמשמעותו בסעיף 249 לפקודת העיריות [נוסח חדש];
- "הרשות" – עירייה שמספר תושביה עולה על 50,000;
- "השר" – שר הפנים;
- "תקנות" – תקנות שיתקין השר לפי חוק זה, באישור ועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת
- חובת הקמה
- 3.
- (א) רשות תקדם הקמה של ועדי שכונות בתחום שיפוטה, בכל שכונה שתוצה ברוב של שני שלישי מתושביה, בתוך 18 חודשים מיום תחילתו של חוק זה.
- (א) (ב) הקמת ועד שכונתי מותנית בבחירות ישירות של תושבי השכונה, שייערכו במקביל לבחירות לרשות.
- סמכויות ותפקידים
- 4.

(א) זכות ייצוג תושבי השכונה וזכות דיבור בפני ישיבות מועצת הרשות וגופיה;

(ב) (ב) חובת התייעצות של הרשויות העירוניות בהחלטות תכנון, פיתוח ותשתיות בתחומי השכונה;

(ג) ייזום פרויקטים מקומיים בהתאם לתקציב המאושר;

(ד) גיוס תרומות ומענקים, בכפוף לפיקוח הכספי של הרשות ובהתאם לחוק חובת מכרזים

5. בחירות והרכב

(א) חברי ועד שכונתי ייבחרו בבחירות אישיות, נבחר המועמד שיזכה ברוב הקולות.

(ב) השר יקבע בתקנות את מספר חברי הוועדה, אמות-המידה לזכאות להתמודד ודין כהונה.

6. מימון

(א) הרשות תעביר לוועד שכונתי מתקציבה השנתי, סכום שיתקין שר הפנים מידי שנה בשנה, בשקלים לשנה, עבור כל תושב הרשום בשכונה, בהתאם לתקנות השר הממונה ובתנאי שיש אחידות תקציבית בין כלל השכונות באותה רשות.

(ב) המדינה תשתתף בתקציב ועדי שכונה דרך מענק ייעודי שגובהו ייקבע בתקנות השר, בהתייעצות עם שר האוצר.

(ג) ועד שכונתי תהיה רשאית לגייס מקורות נוספים בהתאם לחוק.

7. שקיפות וביקורת

(א) ועד שכונתי תפרסם לציבור את סדרי יומה, פרוטוקולים, דוחות כספיים ודוח פעילות שנתי.

(ב) מבקר הרשות יפקח על התנהלות הוועדה; השר יהיה רשאי לקבוע מנגנוני פיקוח משלימים.

8. תחילה וחקיקה משנית

(א) תחילתו של חוק זה שישה חודשים מיום פרסומו.

(ב) עם כניסת החוק לתוקף תחול תקופת מעבר של ארבע שנים, במהלכה הרשויות המקומיות ותושבי הערים יפעלו להקמה הדרגתית של מועצות שכונתיות בתחומי שיפוטן.

(ג) השר רשאי להתקין תקנות לביצוע חוק זה, לרבות בעניינים אלה:

(1) הגדרת גבולות שכונה לצורך בחירות

(2) אופן ניהול הבחירות והפיקוח עליהן

(3) אמות-המידה לחלוקת התקציב

(4) מנגנוני שקיפות וביקורת.

דברי הסבר

רקע ונחיצות הרפורמה

מערכת השלטון המקומי בישראל עוצבה בשנותיה הראשונות של המדינה, כאשר חיו בה פחות ממיליון תושבים. כיום, עם אוכלוסייה של למעלה מ-9 מיליון אזרחים, מרביתם מתגוררים בערים גדולות. אף על פי כן, מבנה השלטון המקומי נותר במתכונתו המקורית ואינו משקף את הצרכים המשתנים של האוכלוסייה העירונית. תושב המעוניין להשפיע על המתרחש בשכונתו אינו יכול לבחור נציג מקומי מטעמו, אלא רק רשימה כלל-עירוניתבואו נסתכל על המציאות: מערכת השלטון המקומי בישראל קפואה במקום. היא עוצבה כשהמדינה מנתה מיליון תושבים בלבד. היום, כשהאוכלוסייה גדלה פי 15 ורוב הישראלים חיים בערים גדולות, אנחנו עדיין תקועים באותה מערכת ישנה.

מה קורה בפועל? אזרח יוצא להצביע לעירייה ובוחר רשימה. הוא לא יודע מי ייצג אותו בשכונה, לא יכול להשפיע על מי ייבחר, ואחר כך תוהה למה אף אחד לא מטפל בבעיות שלו. זה לא מפתיע שהאמון ברשויות המקומיות יורד מדי שנה.

אי אפשר להתעלם יותר מהבעיה הזאת. בתקופה שהמדינה מפולגת והמתחים רק מתחדדים, אנחנו חייבים מודל חדש שיחזיר לאזרחים את תחושת ההשפעה על מקום המגורים שלהם.

הקשר חברתי ומדיני

מה שקורה כאן ברור לכולם: החברה הישראלית נקרעת. יש לנו קבוצות שחיות בעולמות שונים לגמרי, לא מבינות אחת את השנייה, ובקושי מוצאות שפה משותפת. האמון במוסדות נפגע קשות. אבל יש דרך לשבור את הקיפאון הזה. ועדי שכונות יכולים לעבוד כמעין "גשר" בין קבוצות. כשאנשים נפגשים לטפל בבעיה קונקרטיות - מגרש משחקים שבור, חניה, תאורה - הם פתאום מגלים שיש להם הרבה מן משותף. הוויכוחים הגדולים על המדינה נשארים בצד, והמיקוד עובר לבעיות היומיום שמעניינות את כולם.

זה בדיוק מה שאנחנו צריכים עכשיו - מקום שבו אזרחים מרגישים שהם יכולים להשפיע, לא סתם לצפות מהצד.

ניסיון בינלאומי

לא רוצים להמציא את הגלגל מחדש? בואו נסתכל מה עובד בעולם.

בניו יורק יש 59 מועצות קהילתיות שמנהלות ענייני שכונות. בלוס אנג'לס - 99 מועצות כאלה. בצרפת זה חובה: כל עיר מעל 80 אלף תושבים חייבת להקים ועדי שכונות. והכי מעניין? זה עובד גם בתקציבים קטנים - 1-5 דולר לתושב בשנה, ובכל זאת תושבים יותר מרוצים מהשירותים ויותר מעורבים בחיי הקהילה.

בישראל כבר יש גרעינים של הרעיון הזה. בירושלים פועלות הנהלות ציבוריות, ברמת גן יש שירותי שכונות. הבעיה? שאין לזה מסגרת חוקית אחידה. זה לא מסודר, לא שוויתי, ולא עובד בכל מקום.

הגיע הזמן לעשות סדר - לתת למודל הזה מסגרת משפטית ברורה שתאפשר לכל תושב בישראל ליהנות מייצוג אמיתי בשכונה שלו.

מיפוי מערכת השלטון המקומי הקיימת

מגבלות המודל המפלגתי

הבחירות למועצות עירוניות נערכות על פי רשימות מפלגתיות או מקומיות, מה שמונע מתושבים לבחור נציג ספציפי משכונתם. המודל מחליש אחריותיות אישית, יוצר עמימות במנדטים ומעמיק את הניתוק בין בוחרים לנבחרים.

חוסר בייצוג שכונתי

החקיקה הקיימת אינה מחייבת הקמת מוסדות ייצוג מקומי. ועדות שכונה קיימות באופן בלתי פורמלי וללא מעמד משפטי, מה שמונע מתושבים להביע את האינטרסים של שכונתם ולהשתתף בקבלת החלטות על פיתוח, תשתיות ושירותים חברתיים.

קרעים חברתיים ופוליטיים

ערי ישראל מתאפיינות במגוון פנימי הולך וגובר - הבדלי רמת חיים, הרכב אתני-דתי ורמת תשתיות. היעדר ייצוג מקומי מחריף תחושות ניכור ותורם לחוסר אמון בין קבוצות אוכלוסייה לרשויות. הקיטוב הגובר מחייב מענה מוסדי ברמה המקומית.

יצירת ועדי שכונות יכולה להפוך קהילות מקומיות למרחבי שיתוף פעולה שכונתי, במיוחד כאשר מוסדות מרכזיים סובלים מפגיעה בלגיטימציה ונדרשים מבנים של התארגנות עצמית. עדים ותפקידי ועדי השכונות

צמצום הניתוק

ועדי השכונות ישחזרו את הקשר בין תושבים לרשויות העירוניות. הם יהוו ערוץ תקשורת קבוע שבו תושבים יוכלו לפנות ישירות לנציגיהם הנבחרים, ואלה יוכלו לייצג את האינטרסים של שכונתם ברמה העירונית.

חיזוק הדמוקרטיה הישירה

בחירות רוב ישירות לוועדי שכונות יבטיחו לגיטימציה דמוקרטית ברורה. כך תושבים יבחרו אנשים ספציפיים ולא רשימות מופשטות. הדבר יחזק אחריותיות והשתתפות פעילה בקבלת החלטות על חיי היומיום.

שיפור יעילות ההחלטות המקומיות

ועדי השכונות יוכלו לזהות בדיוק את צרכי השכונה, לגבש סדרי עדיפויות ולהציע פרויקטים מותאמים למציאות המקומית. הקרבה לתושבים והמשוב הרציף יאפשרו תגובה מהירה לבעיות והצעות מבוססות לרשויות העיר.

טיפוח מנהיגות מקומית

השתתפות בוועדת שכונה תעניק לאזרחים ניסיון ניהולי וארגוני. כך ניתן לזהות ולפתח דור חדש של מנהיגים שיוכלו להתקדם למועצות עיר, רשויות ביצועיות ומוסדות נוספים. ועדי השכונות יהוו מעלית חברתית לאזרחים מעורבים.

המסגרת המשפטית

ועדת השכונה כעמותה עירונית

מוצע להקים ועדות שכונה כעמותות עירוניות הכפופות לעירייה. מעמד זה יאפשר למועצה להיות אישיות משפטית עצמאית - לנהל כספים, לחתום הסכמים, לקבל תרומות ולבצע פרויקטים - תוך שמירה

על הקשר עם הרשויות.

עמותה עירונית תפעל על פי תקנון סטנדרטי, עם נציגות תושבים וייצוג עירוני חובה בהנהלה. כך יישמר איזון בין עצמאות המועצה לאחריות כלפי העיר.

מעמד משפטי והקמה

החוק יחייב רשויות עירוניות ליזום הקמת ועדי שכונות בערים מעל 50 אלף תושבים. מייסדי המועצה יהיו נציגים נבחרים מהשכונה ונציגי העירייה. המועצה תקבל סמכויות לייצג תושבים, ליזום פרויקטים מקומיים ולהשתתף בחלוקת תקציבים.

העירייה תידרש לשתף ועדי שכונות בדיונים על תכניות פיתוח, שינויי תשתית ותכניות חברתיות מקומיות. נציג המועצה יוכל להשתתף בוועדות עירוניות הרלוונטיות לשכונתו.